

הטאו!

והיה ראוי לו להושע לומר: הרי בניך הם, בני חנוניך [בחוניך⁽¹⁰⁾ רש"ש] הם — שהרי בני אברהם יצחק ויעקב הם. ולכן גלגל רחמיך עליהם!

ולא דיו להושע שלא אמר כך, אלא אמר הושע לפניו:

רבוני של עולם, כל העולם שלך הוא. העבירים החלף את ישראל באומה אחרת.

אמר הקדוש ברוך הוא: מנה אעשה לזקן זה?

אומר לו: לך וקח אשה זונה, וחוליד לך בנים זנונים שלא תדע אם הם בניך או שהם של אחרים. ואחר כך אומר לו: שלחה, גרש את אשת הזנונים מעל פניך.

אם הוא יכול לשלוח את אשתו — אף אני אשלח את ישראל מעל פני ואחליפם באומה אחרת.

שנאמר: "ויאמר ה' אל הושע: קח לך אשת זנונים וילדי זנונים".

ובתיב: "וילך ויקח את גומר בת דבלים"

"גומר" — על שם מה נקראה כן?

אמר רב שהכל גומרים בה תאותם.

"בת דבלים" מלשון שתי "דיבות" — דבה ב-19 רעה בת דבה רעה, שאמה של גומר היתה דומה לה.

ושמואל אמר: נקראת דבליים כיון שמתוקה כפי הכל כדבלה [תאנה יבשה].

ורבי יוחנן אמר: שהכל דשין בה כמו בדבלה.

דבר אחר: על שם מה נקראה "גומר"?

אמר רב יהודה על שם שבקשו האומות לגמר ממונן של ישראל בימיה.

רבי יוחנן אמר: לא רק בקשו לגמור, אלא הצליחו בכך, שבזו וגמרו, שנאמר: [במלכים ב יג] "כי אבדם מלך ארם, וישימם כעפר לדוש".

ומביאה הגמרא את המשך המקרא בהושע, אחר שלקח את גומר בת דבלים:

[פסוקים ג ד] "ותהר ותלד לו בן. ויאמר ה' אליו: קרא שמו יזרעאל, כי עוד מעט ופקדתי את דמי יזרעאל על בית יהוא. והשבתני ממלכות בית ישראל".⁽¹⁾

[פסוק ו] "ותהר עוד ותלד בת. ויאמר לו: קרא שמה "לא רוחמה". כי לא אוסיף עוד ארחם את בית ישראל, כי נשא אשא להם".⁽²⁾

זרה, נחשב לו הריגת אחאב כדם נקי. ונתנבא הושע שה' יפקוד על בית יהוא את דם אחאב. שירבעם בן יואש שהיה מבני בניו של יהוא נהרג ופסקה מלכות בית יהוא. [המפרשים שם].

2. עד עכשיו נשאתי לישראל ומעתה לא ארחם עליהם. רד"ק. מצודות.

10. כך הוא לשון הגמרא לקמן בעמוד ב "בני בחוני", ופירש המהרש"א שנבחנו בכמה נסיונות.

1. יהוא הרג את אחאב ביזרעאל. ואף על פי שהרגו בדבר ה' על שאחאב עבד לבעל, מכל מקום הואיל ויהוא עצמו עבד אחר כך עבודה

וממשיכה הגמרא לבאר את דבריו של הקדוש ברוך הוא, שהוכיח את הושע, שהיה לו לומר לקדוש ברוך הוא: בניך הם, בני אברהם יצחק ויעקב, והם אחד מארבעת קנייך, ובמקום זאת אמר הושע שיחליפם באומה אחרת.

ואתה אמרת לי: העבירים באומה אחרת?!

כיון שידע הושע שחטא בכך שקיטרג על עם ישראל, עמד לבקש רחמים על עצמו.

אמר לו הקדוש ברוך הוא: עד שאתה מבקש רחמים על עצמך, בקש רחמים על ישראל. לפי שגזרתי עליהם שלש גזירות בעבורך:

ודרשו חז"ל שהקדוש ברוך הוא אמר להושע לקרוא לבנו הראשון "יזרעאל" על שם שיזרעו בגולה [תוספות] — הרי גזירה אחת.

וקרא שם בתו "לא רחמה", והיא גזירה שניה, שלא ירחם על עם ישראל.

ושם בנו האחרון "לא עמי", גזירה שלישית, שעם ישראל לא יקראו עמו של הקדוש ברוך הוא.

עמד הושע, ובקש רחמים על ישראל, ובטל גזירה. והתחיל לברכן.

שנאמר [הושע ב א]: שנתנבא הושע: "והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספר".

"והיה במקום אשר יאמר להם "לא עמי" אתם — יאמר להם: בני אל חי".

[שם, פסוק ב] "ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדו" — הרי שבטלה גזירת הגלות.

[פסוקים ח ט:] "ותגמל את לא רחמה. ותחר ותלד בן. ויאמר קרא שמו "לא עמי", כי אתם לא עמי, ואנכי לא אהיה לכם".

ולאחר שנולדו לו שני בנים ובת אחת, אמר לו הקדוש ברוך הוא להושע: וכי לא היה לך ללמוד ממשח רבך? שכיון שדברתי עמו פירש מן האשה! אף אתה ברול עצמך ממנה!

אמר לו הושע להקדוש ברוך הוא: רבנו של עולם! יש לי בנים ממנה ואין אני יכול להוציאה, ולא לגרשה!

אמר לו הקדוש ברוך הוא: ומה אתה שאשתך זונה, ובניך בני זנונים, ואין אתה יודע אם של אחרים הן, בכל זאת כך אתה אומר, שאינך יכול לגרשה.

ישראל, שהם בני, בני בחוני, בני אברהם יצחק ויעקב, והם אחד מארבעה קנייך שקניתי לי בעולמי.

ובמאמר מוסגר מבארת הגמרא את ארבעת הדברים החשובין בעיני הקב"ה, וקרויים "קנייניו", כאדם שטורח לקנות דבר החביב לו:

א. תורה קנין אחד, דכתיב [במשלי ח] שאמרה תורה: "ח' קנני ראשית דרכו".

ב. שמים וארץ קנין אחד, דכתיב: [בראשית יד] "קונה שמים וארץ".

ג. בית המקדש קנין אחד, דכתיב: [בתהלים עח] "הר זה קנתה ימינו".

ד. ישראל קנין אחד, דכתיב [בשמות טו] "עם זו קניתי".

דכתיב [בעמוס ז י] "וישלח אמציה כהן בית אל [כומר לעבודה זרה] אל ירבעם מלך ישראל לאמר: קשר עליך עמוס בקרב בית ישראל, לא תוכל הארץ להכיל את כל דבריו".

וכתיב [שם פסוק יא] "כי כה אמר עמוס: בחרב ימות ירבעם".

אמר ירבעם: הם ושלום, לא אמר אותו צדיק כך. ואם אמר, מה אעשה לו? והרי שכינה אמרה לו. (3)

אמר רבי אלעזר: אפילו בשעת כעסו של הקדוש ברוך הוא, הוא זוכר את הרחמים. שנאמר [בהושע א] "כי לא אוסיף עוד ארחם את בית ישראל". והזכיר לשון "ארחם" בתוך נבואת פורענות. (4)

רבי יוסי בר רבי חנינא אמר: מהכא מכאן נלמד דבר זה. שנאמר בהמשך הפסוק "כי לא אוסיף עוד ארחם את בית ישראל — כי נשא אשא להם".

ואף על פי שמשמעות הפסוק היא בלשון תמיהה: "וכי נשא אשא [אסלח] להם"?! מכל מקום, כיון שמוזכר כאן לשון "נשא אשא", שהוא לשון סליחה, דרשו חכמים שהקדוש ברוך הוא זוכר רחמיו בשעת כעסו.

ואמר רבי אלעזר: לא הגלה הקדוש ברוך הוא את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים. שנאמר: [הושע ב

[שם, פסוק כה] "וזרעתי לי בארץ, ורחמתי את לא רוחמה" — הרי שבטלה גזירת "לא רוחמה".

[שם] "ואמרת לי לא עמיו", עמי אתה" — הרי שבטלה גזירת "לא עמיו".

אמר רבי יוחנן: אוי לה לרבנות [לשררה], שמקברת את בעליה. שאין לה כל נביא ונביא שלא קיפח [קבר] ארבעה מלכים בימיו. כלומר, שהנביא מאריך ימים יותר מארבעה מלכים שנקברו בימיו. כי המלכים, כיון שהם מתנשאים בשררה, הם מתים בפרק זמן קצר.

שנאמר [בישעיה א]: "חזון ישעיהו בן אמוץ, אשר חזה על יהודה וירושלים, בימי עוזיהו, יותם, אחז, יחזקיהו, מלכי יהודה.

אמר רבי יוחנן: מפני מה זכה ירבעם בן יואש מלך ישראל להמנות עם מלכי יהודה? [מפורש לקמן]

מפני שלא קבל לשון הרע על עמוס כדלהלן.

ומבאר הגמרא: מנלן דאמני — מנין לנו שירבעם בן יואש נמנה עם מלכי יהודה?

דכתיב [בהושע א]: "דבר ה' אשר היה אל הושע בן בארי, בימי עוזיהו, יותם, אחז, יחזקיהו, מלכי יהודה. ובימי ירבעם בן יואש מלך ישראל".

ומנלן [מנין לנו] דלא קבל לשון הרע?

3. שלא קיבל ירבעם את זה? זהו ממה שכתוב בתחילת הושע שמנה את ירבעם בן יואש עם מלכי יהודה.

4. נראה שהוכיח ממה שלא נאמר "לא אוסיף

3. כך לשון הרד"ק שם: "ולא הרע לעמוס על זה. כמו שכתוב בתחילת ספר הושע". ומדבריו נראה שהגמרא הוכיחה מהפסוק שאמציה אמר לשון הרע לירבעם על עמוס. ומנין אנו יודעים

כה] "וזרעתיה לי בארץ".

כלום, לשם מה אדם זורע בקרקע סאה? אלא, כדי בשביל להכניס מהגידולים שיגדלו מהזרעים כמה כורין. [וכל כור הוא שלושים סאין].

כך גם זרע הקדוש ברוך הוא את ישראל בין העמים, כדי שיתרבו בגולה על ידי שיתוספו להם גרים.

ורבי יוחנן אמר מהכא. מכאן אנו לומדים שהקדוש ברוך הוא הגלה את ישראל כדי שיתוספו עליהם גרים:

שנאמר: [שם] "ורחמתי את לא רחמתי, ואמרתי ללא עמי עמי אתה". שאותם הגויים שהם "לא עמי" יתגירו, ואומר להם "עמי אתה", שייעשו כחלק מעם ישראל.

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי:

מאי דכתיב: [משלי ל י] "אל תלשן עבד אל אדוניו, פן יקללך, ואשמת".⁽⁵⁾

וכתיב: [שם פסוק יא] "דור אביו יקלל ואת אמו לא יברך". ומשמע מהפסוק שהוא נותן טעם: לא תלשן עבד אל אדוניו, היות שאביו יקלל ואת אמו לא יברך.

ותמה רבי שמעון בן יוחאי: וכי משום דאביו יקלל ואת אמו לא יברך, לכן — אל תלשן?! מה נתינת טעם יש בזה?

אלא כך היא כוונת הכתוב: אפילו בדור גרוע שאביו יקלל ואמו לא יברך — אל תלשן בו עבד אל אדוניו.

מנלן — מנין אנו יודעים שכך הוא?

מהושע. שהלשין על ישראל, ואמר: החליפם באומה אחרת. ואף על פי שחטאו הענישו הקדוש ברוך הוא, ואמר לו קח לך אשת זנונים.

אמר רבי אושעיא: מאי דכתיב: [שופטים ה יא] "שם יתנו צדקות ה', צדקת פרזונו בישראל"⁽⁶⁾ — צדקה עשה הקדוש ברוך הוא בישראל בכך שפזרן לבין האומות. [פרזונו מלשון פיזור], שלא יוכלו האומות לכלותם יחד.

והיינו, למדנו את דברי רבי אושעיא, ממעשה שהיה: דאמר ליה החווא מינא נכרי לרבי חנינא: אנן — מעלינן מינייכו. אנחנו טובים יותר מכם, היהודים:

שהרי כתיב בכו, נאמר בכם: [מלכים א יא] "ויהי בהיות דוד את אדום, בעלות יואב שר הצבא לקבר את החללים, ויך כל זכר באדום. כי ששת חדשים ישב שם [באדום] יואב וכל ישראל, עד הכרית כל זכר באדום".

ואילו אנן, אנחנו טובים מכם, שהרי איתנייכו גבן, אתם נמצאים בגלות אצלנו

עוד לרחם" אלא "לא אוסיף עוד ארחם". רא"מ הורביץ.

(5) ותהיה שומם. אשמת מלשון שממה. מצודות. (6) בשירת דבורה: "מקול מחצצים בין משאבים" — במקום ששמעו ישראל עד עתה

קולות חיצים כשהלכו לשאוב מים. "שם יתנו צדקות ה', צדקות פרזונו בישראל" — במקום זה יספרו צדקות שעשה ה' עם ערי הפרוות שהיו שוממין. ועתה חזרו ישראל אליהם. על פי רד"ק ומצודות.

כמה שני [כמה שנים], ולא קעבדינן לכו מידי, ואנו לא עושים לכם דבר.

אמר לו רבי חנינא: אם רצונך, יטפל לך תלמיד אחד! יש בידו של תלמיד אחד לענות לך תשובה.

נטפל ליה רבי אושעיא לענות לו תשובה.

אמר ליה רבי אושעיא: זה שאינכם הורגים בנו הוא משום דלא ידעיתו היכי תעבדו. שאינכם יודעים איך להשמידנו.

שאם תכלינן כולחו, תאמרו לכלות את היהודים כולם — ליתנהו גבייכו! אין כולם נמצאים אצלכם.

ואם תאמרו לכלות רק מאי דאיכא גבייכו, את היהודים שנמצאים אצלכם, במלכות שלכם בלבד, אם כן, קרי לכו "מלכותא קטיעתא", יקראו לכם "מלכות קטועה" [שאם תהרגונו תמלכו על עם מועט].

אמר ליה ההוא מין נכרי: נשבע אני בגפא דרומאי [הוא כינוי לעבודה זרה שלהם] שאכן בהא נחתין, במחשבה זו איך לכלותכם אנו יורדים, ובהא סלקינן, ובמחשבה זו אנו גם עולים.

כלומר, אנו עסוקים תמיד במחשבה זו.

תני רבי חייא: מאי דכתיב מהו פירוש הכתוב: [באיוב כח כג]: "אלהים הבין דרכה, והוא ידע את מקומה"? (7)

יודע מכיר הקדוש ברוך הוא את ישראל,

שאינן יכולין קבל גזירות אכזריות של אדום. לפיכך הגלה אותם לבבל, שאין הבבלים אכזריים כשאר האומות.

ואמר רבי אלעזר: לא הגלה הקדוש ברוך הוא את ישראל לבבל אלא מפני שעמוקה כשאויל, ויפדם משם מהר כמו שהבטיחם. שנאמר [בהושע יג] "מיד שאול אפדם ממות אגאלם".

רבי חנינא אמר: מפני שקרוב לשונם של בבליים ללשון תורה [דומה ללשון תורה], ובכך לא תשתכח תורה מהם מהר.

רבי יוחנן אמר: מפני ששגרון לבית אמן, לבית אברהם אביהם, שיצא מאור כשדים שבבבל. (8)

משל לאדם שכעס על אשתו. להיכן משגרה? לבית אמה!

והיינו כיוצא בזה דבריו דרבי אלכסנדר.

דאמר: שלשה חזרו למטעתן — שלושה חזרו למקום שניטעו בו.

אלו הן: ישראל, כסף מצרים, וכתב לוחות.

ישראל — הא דאמרן, זהו שאמרנו שחזרו לבבל ששם גדל אברהם אביהם.

כסף מצרים — כסף שבזזו ישראל בצאתם ממצרים. ובימי רחבעם עלה שישק מלך מצרים ונטל את כל האוצרות. דכתיב [מלכים א יד] "ויהי בשנה החמישית למלך רחבעם, עלה שישק מלך מצרים על ירושלים.

(8) גדל במעלת האמונה באור כשדים אף על פי שלא נולד שם. מהרש"א, ועיין שם עוד פירושו.

(7) פשוטו של מקרא מדבר בענין החכמה [שהיא התורה] שנעלמה מעיני כל חי. אבל אלקים הבין דרכה.

ויקח את אוצרות בית ה', ואת אוצרות בית המלך ואת הכל לקח".

כתב הלוחות — דכתיב [דברים ט יז] "ואתפש בשני הלחת ואשליכם מעל שתי ידי, **ואשברם לעיניכם**". שינה הכתוב ולא אמר "ואשברם לפניכם" אלא "לעיניכם". ומשמע שהיה זה דבר פלא, שהעין פונה להסתכל בו. ולכן דרשו בברייתא:

תנא: לוחות נשברו, ואותיות פורחות באויר. נמצא שהאותיות פרחו באויר ועלו לשמים מקום שממנו ניתנו.

עולא אמר טעם אחר למה הגלה הקדוש ברוך הוא את ישראל לבבל: **כדי שיאכלו תמרים**, שמצויים בבבל בשפע. **ויעסקו בתורה**.

פג-א

עולא שהתגורר בארץ ישראל **איכלע הזדמן לפומבדיתא**.

קריבו ליה טירנא דתמרי, קרבו לפניו סל של תמרים.

אמר להו, שאל אותם: **כמה כי הני בזוזא?** כמה תמרים כאלו אפשר לקנות בזוז אחד? **אמרו ליה:** תלת [שלש] **בזוזא**.

אמר עולא: **מלא צנא דדובשא בזוזי**. הרי אפשר לעשות צנצנת מלאה דבש בזוז אחד, ואף על פי כן **בבלאי לא עסקי באורייתא!** והיינו, ביקר אותם על שלא עוסקים בתורה כראוי לפי שפע מזונם. [על פי המהרש"א].

בליליא — צעררהו. בלילה חש עולא במעיו מחמת אכילת התמרים.

שינה עולא את דעתו **ואמר:** **מלא צנא סמא**

דמותא בזוזא בבבל. צנצנת מלאה סם המות קונים בבבל בזוז. ואף על פי כן, **בבלאי עסקי באורייתא**.

ואמר רבי אלעזר מאי דכתיב: [ישעיה ב ג] בענין הבית שלישי שיבנה לעתיד לבא: **"והלכו עמים רבים, ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלהי יעקב ויורנו מדרכיו"**.

וכי ה' הוא **אלהי יעקב** בלבד, ולא **אלהי אברהם ויצחק**?! ולמה נאמר רק **אלהי יעקב**?

אלא כך היא כוונת הפסוק:

לא כאברהם, שכתוב בו שהתפלל במקום המקדש, וקראו הכתוב — **"הר"**. **שנאמר:** [בראשית כב יד] **"ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה, אשר יאמר היום בהר ה' יראה"**.

ו"הר" משמע מקום שאינו מיושב. כנגד בית ראשון שסופו שנחרב [המפרשים בעין יעקב].

ולא כיצחק, שכתוב בו שהתפלל במקום המקדש, וקראו הכתוב **"שדה"** — **שנאמר** [בראשית כד סג] **"ויצא יצחק לשוב בשדה לפנות ערב"**.

וגם **"שדה"** משמע מקום שאינו מיושב, כנגד בית שני שסופו שנחרב.

אלא כיעקב שקראו בית, שנאמר: [בראשית כח] **"ויקרא את שם המקום ההוא בית אל"**.

ובית הוא מקום מיושב כנגד בית שלישי שיהיה קיים לעולם [המפרשים בעין יעקב]. ועיין מהרש"א.